

Rumiko Takahashi: Mermaid Forest

Kauhua kaukoidästä

Ari-Matti Sarén

Japanilla on hyvin rikas tarinaperinne lukemattomine erilaisine kummituksineen, demoneineen ja mörköineen. Nämä kummitustarinat ovat olleet suosittuja graafisen kerronnan aiheita jo aivan varhaisimmista ajoista lähtöisin. Ne ovat toimineet myös kauhumangan innoittajina tähän päivään asti.

Erityisen suosittuja kummitustarinoita tuli Edo-kauden loppupuolella, kun suosittu näyttelijöitä ja geishoja kuvaavat muotokuvat kiellettiin joksikin aikaa "moraalia vahingoittavina". Monet tunnetuimmat Edo-kauden taiteilijat tekivätkin puupiirroksarjvoja myös kauhuaiheista. Esimerkiksi nykyisin lähinnä soturiaiheista kuvistaan tunnettu Ichiyusai Kuniyoshi (1798-1861) oli myös hyvin tuottelias kauhu- ja fantasia-aiheiden kuvittaja. Monet hänen taistelukupvauksistaan olivat tosin niin verisiä, ettei hyppäys kauhun puolelle ollut kovin valtaisa.

Kauhutarinat kiehtoivat maksukykyisen keskiluokan lisäksi myös rahvasta. Vain harvoilla oli varaa omiin maalauksiin ja puupiirroksiin, mutta kiertelevien tarinankertojien tarinoihin oli varaa

lähes kaikilla. Monet tarinankertojat elävöittivät kertomuksiaan maalauksilla ja vähitellen heidän esityksistään kehittyivät kamishibai-esitykset. Niissä tarinaa elävöittää joukko maalauksia, jotka paljastetaan toinen toisensa jälkeen ja joskus jopa musiikki - kyse oli siis eräänlaisesta "köyhän miehen elokuvasta". Kamishibai oli hyvin suosittua toisen maailmansodan jälkeisinä äärimmäisen köyhinä vuosina, ja vasta television tulo japanilaisiin koteihin 1950-luvun puolivälissä kykeni horjuttamaan sen asemaa.

Kamishibaista Kitaroon

Ei siis ole mikään ihme, että eräs Japanin suosituimmista kauhusarjakuvapiirtäjistä, Shigeru Mizuki, elähti itsensä sodan jälkeen kamishibai-kuvien maalajana ennen kuin siirtyi mangan pariin 1950-luvun lopulla. Mizukin tarinoissa perinteet ovat muutenkin alati läsnä. Vaikka tarinat sijoittuvat arkielämän keskelle, hän käyttää niissä kansatarinoista tuttuja hahmoja. Mizuki onkin sanonut perinteisten hahmojen ja tarinoiden säilyttämisen olevan yksi tavoitteistaan.

Mizukin tunnetuin ja rakastetuin sarjakuva on epäilemättä Gegege no Kitaro (Käkkättävä Kitaro), lähinnä lapsille suunnattu kauhukomedia Kitarosta, kum-

mitusheimonsa viimeisestä, sekä hänen hirviöystävistään lentävästä jättiläissilmämunasta ja itsekkäästä Rottamiehestä. Yhdessä he vaeltavat pitkin Japania tavaten erilaisia ihmisiä ja demoneita.

Kitaron seikkailuja on myös animoitu useaan otteeseen, ensimmäisen kerran jo 1960-luvun lopulla. Viimeisin neljästä TV-sarjasta on vuodelta 1996. Yhteensä sarjoissa on jaksoja reilusti yli 300, mikä on melkoinen määrä jopa japanilaisilla standardeilla!

Mizuki ei toki ollut ainoa kauhuaiheita käsittelevä mangaka noina varhaisina vuosina. Esimerkiksi sellaiset supertähdet kuin Ozamu Tezuka ja Fujiko Fujie ovat monissa töissään ainakin sivunneet kauhuaiheita. Varsinaiseksi omaksi lajityypikseen kauhu kuitenkin muotoutui vasta 1970-luvulla sellaisten taiteilijoiden kuin Umezu Kazuon ja Go Nagain vaikutuksesta.

Umezu Kazuon töissä suurin kauhu ei suinkaan synny kummituksista tai demoneista vaan ihmisen sisällä. Sarjan Kami no Hidarite Akuma no Migite (Jumalan vasen käsi, paholaisen oikea käsi) motto on: "Todella pelottavaa on olla ihminen, ja pelottavinta siinä on olla minä."

Lause kuvaa Kazuon töitä yleisemminkin. Silloinkin kun kauhun yläennäimen lähde on joku ihmisen ulkopuolinen

Go Nagai: Devilman

- kuten vaikkapa eläinten kokemia vääryyksiä kostava älykäs kana sarjassa Fourteen - se on perimmiltään vain omien pelkojemme ja syyllisyydentunteidemme ulkoistuma.

Kauhu on nykyään hyväksyttyä

Toisin kuin Kazuo, Go Nagai ei ole profiloitunut kauhumangan tekijäksi - hän on ainakin kokeillut lähes kaikkia kuviteltavissa olevia lajityyppejä ja siinä sivussa keksinyt muutaman uuden. Monia hänen töitään kuitenkin yhdistävät varsin äärimmäinen ja graafisesti kuvattu väkivalta, seksi, rikollisuus sekä yleinen hyvän maun rikkinäinen. Hänen tunnetuin selkeästi kauhugenreen kuuluva sarjansa on Devilman. Se on nietscheläisiä sävyjä saava tarina miehestä, josta tulee demoni, jotta hän voisi taistella demoneja vastaan.

Nagain todellinen merkitys ei kuitenkaan ole niinkään kauhumangakana

Hitoshi Iwaaki: ParasYTE

sinänsä, vaan siinä, että hän oli varsinkin 1970-luvulla hyvin suosittu ja työntelessään hyväksyttävän rajoja jatkuvasti eteenpäin hän on avannut mahdollisuuden monille sellaisille aiheille ja käsitteilytavoille, joita vielä 1970-luvun alussa kukaan kustantaja ei olisi kuvitellutkaan painavansa.

Ostavan yleisön uutta hyväksyvää suhtautumista kauhuun kuvastaa osaltaan esimerkiksi se, että jopa kilteistä ja romanttisista teinikomedioistaan tunnettu Rumiko Takahashi on tehnyt kauhua. Tutustumisen arvoisia on varsinkin Ningyo Saga, kokoelma lyhyitä tarinoita, joita Viz on koonnut USA:ssa albumeiksi Mermaid Forest, Mermaid's Scar ja Mermaid's Gaze. Niissä kaikissa on pohjalla tarina siitä, että merenneidon lihaa syömällä voi saavuttaa kuolematomuuden. Useimmat lihaa maistaneet kuitenkin kuolevat tuskallisesti tai muuttuvat hirviöksi. Merenneitoja etsii myös jo kerran lihaa maistanut 500-vuotias Youta, joka toivoo saavansa kuolevaisuutensa takaisin.

Myös Takahashin uusin sarja, osittain 1400-luvulle sijoittuva Inu-Yasha on tiukasti kiinni japanilaisessa kummitustarinaperinteessä, mutta sarjan yleissävy on huomattavasti kevyempi kuin merenneidotarinoiden. Vaikka demoneita ja muita perinteisiä mörköjä vilisee tarinoissa runsaasti, on pääpaino koulututtyö Kagomen ja koirademoni Inu-Yashan suhteessa.

Jasso-kissa Japanissa

Monet mielenkiintoisimmat kauhumangat löytyvät kuitenkin ns. taidesarjakuvan piiristä. Japanilaisessa kirjakaupassa nämä kulkevat yleensä nimikkellä "pasonaru komikkusu" siis "personal comics", henkilökohtaiset sarjakuvat.

Ikävä kyllä näitä töitä ei juuri ole käännetty - harvat niistä ovat kovin tunnettuja Japanissakaan. Muutamia hyviä esimerkkejä on kylläkin löytänyt tiensä myös länteen.

Yksi harvoja käännettyjä taiteilijoita on Hideki Hino, jolta on käännetty yksi tarina Kevin Quigleyn toimittamassa antologiassa Comics Underground Japan sekä pari varsin mielenkiintoista albumia: Panorama of Hell ja Hell Baby. Hino jossain absurdismiin, kauhun ja mustan huumorin rajamailla pysyttelevät tarinat käsittelevät usein kipeitä, osin omakohtaisia asioita kuten urbaania vieraantumista tai ydinsodan kauhuja.

Useimmat näistä taiteilijoista jäävät vain pienten piirien tietoisuuteen, mutta poikkeuksialkin on. Iwaaki Hitoshin alunperin Afternoon-lehdessä julkaistu ParasYTE menestyi paitsi kaupallisesti myös kriitikkojen parissa ja voitti 1993 Kodan-

sha-yhtiön parhaan sarjakuvan palkinnon. Iwaakin piirrosjälki on korostetun karua, jopa rumuuteen asti. Tarinat olisivatkin enemmän kotonaan esimerkiksi Garo-lehden avantgardistien kuin 1990-luvun alun siloiteltujen kaupallisten sarjakuvien seurassa.

Ehkä Iwaakin persoonallinen tyyli olikin yksi syy sarjan saamaan huomioon. Joka tapauksessa tyyli sopii erinomaisesti tarinaan, joka sekin on korostetun moderni. Iwaakin tarinoissa perinteiset hirviöt ovat saaneet väistyä, ja tilalle ovat tulleet maan valloitusta halajavat avaruusloiset. Sen sijaan että avaruusloinen olisi vallannut päähenkilö Shinichin aivot - kuten niillä on tapana - se valtaakin hänen toisen kätensä. Sarjan parasta antia ovatkin usein Shinichin ja hänen kätensä väliset kulttuuriristiriitojen sävyttämät keskustelut. Väistämättä tulee mieleen Jii Roikosen Jasso-kissa & häntä!

Iwaakin ParasYTE on monessa mielessä osuva kuva ajastamme. Yhtäältä se kuvaa kärjistetysti modernia yhteiskuntaa, jossa ihmiset eivät tunne naapureitaan ja raaka väkivalta on kaikkialla läsnä. Toisaalta se jo puhtaasti aihevalinnallaan kuvaa tahattomasti aikaa, jossa globaalin populaarikulttuurin sanitoidut ja taustataan erotetut Hollywood ihmisset ja vampyyrit ovat ajaneet perinteiset möröt ja menninkäiset pakosalle, ja tiehe on korvannut satujen ihmisen tunnun.

Ehkä olen vain tulossa vanhaksi, mutta minusta Shigeru Mizukin perinteiset pikku möröt ovat tänään tervetulleempia kirjajhyllöyni kuin koskaan ennen. ■

Shigeru Mizuki: Gegege no Kitaro

